

Investigating Some Effective Factors in Students' Social Happiness

(Case Study: Payame Noor Students of Hamadan Province)

Saeid Goudarzi *

Assistant Professor of Sociology, Payame Noor University (PNU), Tehran, Iran.

Ali Mohammad Javadi

Assistant Professor of Sociology, Payame Noor University (PNU), Tehran, Iran.

Introduction

One of the important needs of society, especially students, is social happiness. The happiness score of Iran between 2015 and 2022 shows that Iranians have assessed their happiness as close to average (World Happiness Report, 2023). Meanwhile, the happiness of young people, especially students, is of particular importance. The results of the research by Hezar Jaribi and Moradi (2014), Gulabi and Akhshi (2015), Hajizadeh Maimandi and Turkan (2015), and Hemati (2018) show that: The social happiness of students is average. The happiness of students plays a decisive role in ensuring the health of society and reducing social pathology in society. Because the social, economic, cultural, and political future of a society depends on the capacity of the youth, especially the students of that society. According to the content that was presented, the main question of this article is, what are the factors affecting the social happiness of students?

Literature Review

The results of Khademian and Faraji (2012) showed that there is a correlation between the variables of household income, social trust, life satisfaction, the feeling of relative deprivation, the feeling of social alienation, and the amount of happiness feeling. The results of Hezar Jaribi and Moradi's research (2014) indicate that there is a relationship between the variables of religiosity, security feeling, trust, income, marital status, and sex with social happiness. The results of the research of Hajizadeh Maimandi and Turkan (2015) showed that there was a direct and

* Corresponding Author: sgoodarzi1355@pnu.ac.ir

How to Cite: Goudarzi, S; Javadi, A. M. (2024). Investigating some effective factors in students' social happiness (Case of study: Payam Noor students of Hamadan province), *Journal of Social Development and Welfare Planning*,15(60), 163-192.

meaningful relationship between the field of study, religiosity, use of mass communication tools, and self-esteem with social happiness.

Based on the results of Radan's research (2016), there was a relationship between sex, the feeling of social deprivation, the feeling of social acceptance, the feeling of security, the feeling of social alienation, and social happiness. The meta-analysis of Sharifzadeh et al. (2017) showed that the variables of life satisfaction, self-esteem, religiosity, and social connection had a greater effect on happiness than other variables. In Radan's research (2019), social capital had a relationship with social happiness. The results of Hayati's research (2021) have shown that there is a significant relationship between the variables of identity style, sex, marital status, educational level, and level of social happiness.

Yamaoka (2008) showed in his research that social capital and its dimensions are related to happiness. Inglehart emphasized that happiness may change with age (Inglehart, 1994). It has also confirmed the effect of gender on happiness. In their research, Hills and Argyle concluded that there is a relationship between religion and happiness (Argyle & Hills, 2000). The results of Byrd et al.'s (2000) research showed that there is a relationship between religious commitment and happiness. In their research, Sharma and Malhotra (2010) concluded that the variables of religiosity and social support have positive and significant relationships with social happiness.

Materials and Methods

The method used in this research was a descriptive cross-sectional survey method. The statistical population of the study is all the students of Payame Noor in Hamedan province, whose number is equal to 7,500 people according to the year 1401, of which 400 were selected as a sample. The data collection tool was a questionnaire. For sampling, a proportional stratified sampling method was used, according to the sex, field of study and educational level.

Results

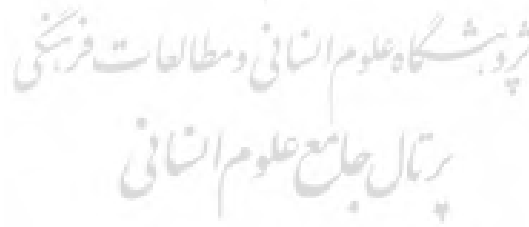
The findings show that there is a positive relationship between the variables of social health security feeling, social capital, and the degree of religious adherence with social happiness, and there is an inverse relationship between the variables of the feeling of injustice, the feeling of relative deprivation, the feeling of social alienation, the amount of use of virtual space and social happiness. Meanwhile, the findings indicate that there is no significant relationship between age and social happiness, but the difference in social happiness according to the marital status and sex of the respondents is statistically significant. The results of multiple regression

also show that only the variables of the feeling of relative deprivation, marital status, the feeling of security, social capital, and the amount of use of virtual space remained in the regression equation, and the most important independent variable in explaining the dependent variable is the feeling of relative deprivation. The variables included in the multiple regression equation explained a total of 28% of the variance of the social activity variable.

Conclusion

In general, the level of social happiness in the studied society is average. The results showed that the variables that were effective on social happiness in this research, the role of variables that have a subjective aspect, was more prominent than the role of objective variables. Therefore, it may be concluded that social happiness is more related to people's subjectivity and feelings than their objective situation.

Keywords: Social Happiness, Security Feeling, Feeling of Injustice, Social Capital, Feeling of Relative Deprivation.

بررسی برخی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی دانشجویان

(مورد مطالعه: دانشجویان پیام نور استان همدان)^۱

سعید گودرزی* | استادیار جامعه‌شناسی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

علی محمد جوادی | استادیار جامعه‌شناسی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

چکیده

یکی از نیازهای مهم افراد جامعه و به ویژه دانشجویان، نشاط اجتماعی است. نشاط اجتماعی، مجموعه‌ای از شرایط فردی و اجتماعی است که باعث نگرش‌های مثبت افراد نسبت به محیطی می‌شود که آن‌ها را فراگرفته است. این پژوهش با هدف "بررسی برخی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی دانشجویان" با استفاده از روش پیمایشی انجام شده است. حجم نمونه تعداد ۴۰۰ نفر تعیین گردید و نمونه‌ها با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب انتخاب شدند. به منظور گردآوری داده‌های پژوهش از پرسشنامه استفاده شد. میانگین نشاط اجتماعی دانشجویان ۲/۳۱ (از دامنه ۱ تا ۵) بوده است. یافته‌های تحلیل دومتغیری نشان داد بین متغیرهای احساس امنیت، سلامت اجتماعی، احساس بی‌عدالتی، سرمایه اجتماعی، احساس محرومیت نسبی، میزان استفاده از فضای مجازی، احساس بیگانگی اجتماعی، پایبندی دینی با نشاط اجتماعی دانشجویان رابطه معنی‌دار وجود دارد. اما بین سن و نشاط اجتماعی دانشجویان رابطه معنی‌داری وجود نداشته است. همچنین نشاط اجتماعی دانشجویان برحسب جنس و وضعیت تأهل دانشجویان تفاوت معنی‌داری وجود داشته است. یافته‌های تحلیل رگرسیون چندگانه نیز نشان داد بجز متغیرهای احساس محرومیت نسبی، وضعیت تأهل، احساس امنیت، سرمایه اجتماعی و میزان استفاده از فضای مجازی سایر متغیرهای مستقل از معادله رگرسیون خارج شدند. این متغیرها توانسته‌اند ۲۸ درصد واریانس متغیر وابسته نشاط اجتماعی دانشجویان را تبیین کنند.

واژه‌های کلیدی: نشاط اجتماعی، احساس امنیت، احساس بی‌عدالتی، سرمایه اجتماعی، احساس محرومیت نسبی.

۱- مقاله حاضر، برگرفته از طرح پژوهشی است که در سال ۱۴۰۱ با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی دانشجویان پیام نور استان همدان»، برای اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی انجام شده است.

* نویسنده مسئول: sgoodarzi1355@pnu.ac.ir

مقدمه و بیان مساله

نشاط در زندگی، مجموعه‌ای از شرایط فردی و اجتماعی و در واقع خود نشانه‌ای است از نگرش‌های مثبت نسبت به جهان و محیطی است که فرد را فراگرفته و در آن زندگی می‌کند و احساس خوشبختی، اعتماد متقابل و احساس تعهد فرد به خود و جهان پیرامونی است (ازکمپ، ۱۳۷۳: ۶۶). نشاط اجتماعی^۱ حاصل عواملی است که از جامعه‌ای به جامعه‌ای دیگر متفاوت‌اند. این تفاوت ناشی از فرهنگ جوامع است. از منظر جامعه‌شناختی، نشاط در تجربه و شیوه زیستن انسان‌ها محقق می‌شود، اما با مناسبات اجتماعی، قدرت، ارزش‌های فرهنگی و بافت تاریخی جامعه پیوند دارد. این مفهوم زمانی مصداق پیدا می‌کند که بین وسیله کنش و هدف آن حائلی وجود نداشته باشد (عنبری، ۱۳۹۱: ۲۲). جامعه ایران به لحاظ مواجه‌شدن با تحولات ساختاری همانند افزایش سالانه جمعیت، مسائل اقتصادی، اجتماعی و سیاسی و همچنین گذر از جامعه سنتی به جامعه مدرن و در آستانه ورود به عرصه دنیای تکنولوژی، شاهد بروز پدیده‌های مختلفی در حوزه امنیت و آسیب‌های اجتماعی است که این موضوع نشاط و شادی جامعه ایران را بیشتر از گذشته تحت تأثیر قرار داده است (افشانی، ۱۳۹۴: ۳). تحقیقات متواتر از سال‌های ۱۹۹۷ تا ۲۰۰۶، جایگاه ایران را از حیث نشاط در ردیف کشورهای با خوب زیستی ذهنی متوسط رو به پایین ذکر کرده است (عنبری، ۱۳۹۱: ۱۴۷). همچنین ایران در سال ۲۰۱۵ از میان ۱۵۷ کشور مورد بررسی رتبه ۱۱۰، سال ۲۰۱۶ رتبه ۱۰۵، سال ۲۰۱۷ رتبه ۱۰۸، سال ۲۰۱۸ رتبه ۱۰۶، سال ۲۰۱۹ رتبه ۱۱۷، سال ۲۰۲۰ رتبه ۱۱۸، سال ۲۰۲۱ رتبه ۱۱۸ و سال ۲۰۲۲ رتبه ۱۱۰ را در نشاط داشته است (گزارش جهانی نشاط، ۲۰۲۳).^۲

نمره نشاط ایران در فاصله زمانی ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۲ نشان می‌دهد، وضعیت نشاط مردم ایران چندان تغییری نداشته است و مردم ایران نشاط خود را نزدیک متوسط ارزیابی نموده‌اند. به‌طور خلاصه از تحقیقات انجام‌شده در مورد نشاط اجتماعی در ایران می‌توان

---

1. Social happiness
2. <https://worldhappiness.report>

نتیجه گرفت که میزان نشاط اجتماعی در جامعه ما در مجموع در حد متوسط یا متوسط رو به پایین بوده است. این در حالی است که امروزه نشاط اجتماعی یکی از مؤلفه‌های اصلی رفاه و بهزیستی و یکی از شاخص‌های توسعه به شمار رفته و نقش بسیار مهمی در سلامت و پویایی اجتماعی ایفا می‌کند (هزارجریبی و مرادی، ۱۳۹۳: ۸). در این بین نشاط جوانان و بویژه دانشجویان از اهمیت خاصی برخوردار است. نتایج تحقیقات هزارجریبی و مرادی (۱۳۹۳) با میانگین ۳/۱۳، گلابی و اخشی (۱۳۹۴) با میانگین ۳/۲۸ (میانگین ۹۵/۳۴ از دامنه ۲۹ تا ۱۴۵)، حاجی زاده میمندی و ترکان (۱۳۹۴) با میانگین ۲/۴۸ و همتی (۱۳۹۷) با میانگین ۳/۳۷ از دامنه ۱ تا ۵، نشان می‌دهند نشاط اجتماعی دانشجویان در حد متوسط و نیازمند توجه بیشتر می‌باشد.

کاهش نشاط دانشجویان می‌تواند ناشی از علل روانی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی مانند محرومیت‌های اجتماعی، کاهش امید به آینده، نبودن زمینه‌های شغلی در آینده، بی‌رونق شدن ارزش علم و دانش در جامعه، کم‌علاقگی یا بی‌علاقگی به رشته تحصیلی و... باشد. کاهش سطح نشاط دانشجویان، باعث تشدید سطح بیگانگی‌ها و بی‌اعتمادی‌های اجتماعی، کاهش آستانه سطح مدارا، افزایش پرخاشگری و خشونت، افزایش تمایل به مواد روان‌گردان و مخدر، افزایش بیماری‌های روانی نظیر افسردگی و... در دانشجویان خواهد شد. بنابراین می‌توان گفت نشاط دانشجویان نقش تعیین‌کننده‌ای در تأمین سلامت جامعه و کاهش آسیب‌های اجتماعی در جامعه دارد. زیرا آینده اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی یک جامعه به ظرفیت جوانان بویژه دانشجویان آن جامعه دارد. همچنین اهمیت پرداختن به مقوله احساس نشاط اجتماعی دانشجویان از آنجا ناشی می‌شود که پیشرفت و سازندگی جامعه مستلزم استفاده بهینه از نیروی انسانی، بخصوص دانشجویان آن جامعه است و با توجه به اینکه نشاط دانشجویان در نقش‌آفرینی آنها در جامعه تأثیر بسزایی دارد و به لحاظ اینکه مطالعات بسیار اندکی در زمینه وضعیت نشاط دانشجویان، بویژه دانشجویان دانشگاه‌های پیام نور انجام گرفته، انجام این مطالعه ضروری به نظر می‌رسد. با توجه به مطالبی که ارائه شد، سؤال اصلی پژوهش حاضر این است که عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی دانشجویان کدام عوامل هستند؟

پیشینه پژوهش

نتایج خادامیان و فرجی (۱۳۹۱) نشان داده که میزان نشاط ۲۴/۹ درصد دانشجویان در حد پایین بوده است، ۶۰/۹ درصد در حد متوسط و ۱۴/۳ درصد در حد بالا بوده است. به عبارت دیگر میزان احساس نشاط دانشجویان متوسط رو به پایین بوده است. همچنین یافته‌ها نشان داده بین متغیرهای تأهل، میزان درآمد ماهیانه خانوار و میزان نشاط آنها ارتباط معنی‌داری وجود دارد. همچنین بین متغیرهای اعتماد اجتماعی، رضایت از زندگی، خودپنداره مثبت و میزان احساس نشاط همبستگی مثبت و معنی‌دار و بین متغیرهای احساس محرومیت نسبی و احساس بیگانگی اجتماعی با احساس نشاط همبستگی معنی‌دار و معکوسی وجود دارد. مطابق یافته‌ها بین جنس و میزان نشاط اجتماعی آنان ارتباط معنی‌داری وجود ندارد.

نتایج تحقیق هزارجریبی و مرادی (۱۳۹۳) نشان داده میزان نشاط اجتماعی دانشجویان در بین ۳۵/۹ درصد از پاسخگویان در حد پایین، ۳۴/۷ درصد در حد متوسط و ۲۹/۴ درصد در حد بالا بوده است. نتایج تحلیل دو متغیری بیانگر آن است که بین متغیر سن با نشاط اجتماعی رابطه وجود نداشته است، اما بین متغیرهای دینداری، احساس امنیت، اعتماد، میزان درآمد، وضعیت تأهل و جنس با نشاط اجتماعی رابطه وجود داشته است. همچنین نتایج رگرسیون چند متغیری نشان دادند که متغیرهای جنس، وضعیت تأهل و درآمد با نشاط اجتماعی رابطه نداشته‌اند. نتایج تحقیق حاجی زاده میمنندی و ترکان (۱۳۹۴) که به بررسی عوامل فرهنگی- اجتماعی مرتبط با نشاط اجتماعی دانشجویان دانشگاه یزد پرداخته‌اند، نشان داده که بین رشته تحصیلی، دینداری، بهره‌مندی از وسایل ارتباط جمعی و عزت‌نفس با نشاط اجتماعی دانشجویان رابطه مستقیم و معنی‌داری وجود داشته است. اما بین سن، جنس، وضعیت تأهل، محل سکونت و مقطع تحصیلی دانشجویان با نشاط اجتماعی آنها رابطه وجود نداشته است. بر اساس نتایج تحقیق رادان (۱۳۹۵) با عنوان "مقایسه میزان نشاط اجتماعی دانشجویان زن دانشگاه پیام نور و آزاد اسلامی شهر ساوه بر اساس برخی از متغیرهای اجتماعی" بین احساس محرومیت اجتماعی، احساس

مقبولیت اجتماعی، احساس امنیت، احساس بیگانگی اجتماعی با نشاط اجتماعی دانشجویان رابطه وجود داشته است. همچنین میزان نشاط اجتماعی دانشجویان زن بیشتر از دانشجویان مرد بوده و این تفاوت معنی‌دار بوده است. فرا تحلیل شریف‌زاده و همکاران (۱۳۹۶) بر روی تحقیقات داخل کشور نشان داده که متغیرهای رضایت از زندگی، عزت‌نفس، دینداری و ارتباط اجتماعی بر نشاط اجتماعی در ایران نسبت به سایر متغیرها تأثیر زیادتری بر روی نشاط داشته‌اند. در تحقیق رادان (۱۳۹۸) سرمایه اجتماعی در دو بعد ساختاری و شناختی با متغیر نشاط اجتماعی رابطه معنی‌دار داشته است. بعد ساختاری سرمایه اجتماعی، نسبت به بعد شناختی سرمایه اجتماعی (شامل انسجام، اعتماد، ارزش و نگرش‌های اجتماعی) تأثیر بیشتری داشته است. نتایج تحقیق حیاتی (۱۴۰۰) که به مطالعه رابطه بین سبک هویت دانشجویان دانشگاه آزاد تبریز با میزان نشاط اجتماعی آنان پرداخته، نشان داده که بین سبک هویت، جنس، وضعیت تأهل، مقطع تحصیلی و میزان نشاط اجتماعی دانشجویان رابطه معنی‌دار وجود داشته است.

یاماوکا^۱ (۲۰۰۸) در پژوهشی بر روی کشورهای آسیای شرقی نشان داد که سرمایه اجتماعی و ابعاد آن با شادکامی رابطه دارد و ضعف در هنجارهای متقابل با علائم جسمانی بیشتری همراه است. اینگلهارت^۲ در مطالعه خود در دهه ۱۹۹۰، در ۱۶ کشور مختلف تأکید کرده که عوامل تبیین‌گر شادی ممکن است همراه با سن تغییر کنند، به‌عنوان مثال در دوره نوجوانی برخلاف دوره بزرگسالی نوسانات بیشتری از حالات شادی یا ناشادی در افراد وجود دارد. اما شاخص‌های دیگر مانند میزان رضایت از روابط اجتماعی و سلامت بدنی، برای سنین بالاتر مهم‌تر هستند (اینگلهارت، ۱۳۷۳). همچنین تأثیر جنسیت بر شادکامی را تأیید کرده است. بر اساس این مطالعه زنان در بسیاری از کشورها سطح بالاتری از شادکامی را دارند؛ زنان علیرغم تداوم تفاوت‌های جنسیتی در درآمد، قدرت و پایگاه اجتماعی، به اتکا موفقیت‌های به دست آمده در برابری جنسیتی و با استفاده از مدل

---

1. Yamaoka
2. Inglehart

تطابق آرمان‌ها، احساس خوشبختی و رضایت ذهنی بالاتری نسبت به مردان دارند. در کشورهای صنعتی که زنان موفقیت‌های بیشتری در ایجاد برابری جنسیتی کسب کرده‌اند سطح رضایت و خوشبختی ذهنی بالاتر است (اینگلهارت، ۲۰۰۰: ۳۹۳-۳۹۰). اینگلهارت معتقد است که احساس سعادت بازتاب توازن بین آرزوهای شخص و وضعیت اوست (اینگلهارت، ۱۳۷۳: ۲۴). هنگامی که وضعیت فرد با آرزوها و توقعاتش تطابق می‌یابد، فرد احساس رضایت فراوانی می‌کند، اگرچه بعد از مدتی آرزوی چیزهای بیشتر یا متفاوتی می‌کند (همان: ۲۴۵).

هیلز و آرگایل^۱ در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که بین مذهب و نشاط رابطه وجود دارد (آرگایل و هیلز^۲، ۲۰۰۰). نتایج تحقیق بیرد^۳ و همکاران (۲۰۰۰) نشان داد که بین تعهد دینی و نشاط رابطه وجود دارد و تعهد دینی پیش‌بینی کننده، نشاط است. شارما و مال هوترا^۴ (۲۰۱۰) در تحقیق خود در منطقه هیمآچل پرادش^۵ هند به این نتیجه رسیدند که علاوه بر شخصیت، عوامل اجتماعی نیز در تعیین میزان نشاط نوجوانان مؤثر هستند. نتایج این تحقیق نشان داد متغیرهای ثبات عاطفی و سختی شخصیت، دینداری و حمایت اجتماعی با نشاط اجتماعی دارای روابط مثبت و معنادار هستند.

از مجموع نتایج گزارش‌ها و تحقیقات انجام گرفته در کشور چند نکته قابل استنباط است. اول اینکه بر اساس تحقیقات مرور شده، در مجموع میزان نشاط اجتماعی در جامعه ما در حد متوسط است. دوم اینکه، اکثر تحقیقات برای بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی از رویکردهای کمی استفاده کرده‌اند. سوم اینکه، می‌توان گفت بیشتر تمرکز تحقیقاتی که در مورد نشاط دانشجویان انجام شده، بر دانشجویان دانشگاه‌های سراسری یا آزاد بوده و کمتر تحقیقی در مورد نشاط اجتماعی دانشجویان پیام نور که مسائل و مشکلات خاص خود را دارند و از خلأ مطالعاتی رنج می‌برند، انجام گرفته است.

-
1. Hills & Argyle
  2. Argyle & Hills
  3. Byrd
  4. Sharma & Malhotra
  5. Himachal Pradesh

چارچوب نظری پژوهش

روانشناسان در تبیین نشاط بر دو عنصر ساخت‌های شخصیتی و ارزیابی‌های ذهنی از وضعیت‌ها تأکید می‌کنند، اما محققان علوم اجتماعی و اقتصادی خاصه جامعه‌شناسان بر متغیرهای اجتماعی و ساختاری مؤثر بر نشاط اجتماعی متمرکز شده‌اند. فرض غالب جامعه‌شناسان این است که نشاط محصول فرایند تعامل بین ویژگی‌های فردی و آرزوهای مادی و غیرمادی از یک‌سو و ارتباط روابط اجتماعی و ساختارهای کلان اجتماعی از سوی دیگر است. از این منظر، روابط اجتماعی در جامعه، موفقیت‌ها و مشارکت‌های حرفه‌ای، مشارکت‌ها و جهت‌گیری‌های مذهبی کلان، رونق اقتصادی، دولت‌های رفاه اجتماعی و دموکراسی سیاسی با نشاط و شادکامی عمومی موازنه و ارتباط دارند (عنبی، ۱۳۹۱: ۶۶). به‌طور کلی مطالعات اخیر چه در حوزه روانشناسی و روانشناسی اجتماعی و چه در حوزه جامعه‌شناسی، به این اجماع نزدیک شده‌اند که نشاط و حتی به‌طور کلی عواطف، بر ساخته اجتماعی و فرهنگی هستند و از رویکردهای زیستی و روانی فاصله گرفته‌اند (همان: ۷۵).

سیمن صور و انواع تظاهرات رفتار بیگانه‌گونه را در احساس بی‌قدرتی، بی‌هنجاری یا احساس ناهنجاری، احساس انزوای اجتماعی و احساس تنفر، قابل تمیز داده است (سلامتی و ابراهیم پور، ۱۳۹۵: ۷۸-۷۷؛ به نقل از محسنی تبریزی، ۱۳۷۰: ۶۷). او با استعانت از مفهوم بیگانگی، کوشیده است ساختارهای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی جامعه مدرن را مسئول شرایطی بداند که در آن انسان، قادر به فراگیری نحوه و چگونگی کنترل عواقب و نتایج اعمال و رفتارهای خود نیست. از طرفی نحوه کنترل و مدیریت جامعه بر سیستم پاداش اجتماعی، به‌گونه‌ای است که فرد ارتباطی بین خود و پاداش مأخوذه از جامعه نمی‌تواند برقرار کند و در چنین وضعیتی است که احساس بیگانگی بر فرد چیره می‌شود و باعث نارضایتی و کاهش شادی و نشاط فرد می‌شود (سلامتی و ابراهیم پور، ۱۳۹۵: ۷۸؛ به نقل از محسنی تبریزی، ۱۳۷۴: ۹۲).

اینگلهارت (۱۳۷۳) تغییر در شرایط حیات عینی انسان‌ها را به دو بخش کوتاه مدت و بلندمدت تقسیم کرده و استنباط می‌کند تغییر وضعیت عینی در کوتاه مدت ممکن است

احساس آنی رضایت یا نارضایتی به دنبال داشته باشد، اما در بلندمدت با بالا رفتن سطح امنیت اقتصادی و جانی افراد در جوامع، به مرور اهداف فرامادی جای اهداف مادی را گرفته و در این شرایط سطح بالای درآمد نقش خود را در بالا بردن سطح شادمانی افراد از دست می‌دهد (چلبی و موسوی، ۱۳۸۷: ۳۶). علاوه بر این اینگلهارت معتقد است که سطوح بالای مذهب با سطوح بالای بهزیستی ذهنی (نشاط) همراه است. وی بیان می‌کند که یک دلیل برای وقوع چنین امری، این است که مذهب نوعی احساس قابلیت پیش‌بینی و امنیت را خصوصاً در شرایط عدم امنیت اقتصادی برای افراد فراهم می‌آورد و بدین طریق در کاهش احساس ناامنی و به تبع آن افزایش نشاط مؤثر می‌افتد (ارجمند سیاهپوش و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۴۹؛ به نقل از نوریس و اینگلهارت، ۲۰۰۴).

بر اساس نظریه خواسته‌ها^۱، نشاط و خوشبختی به معنای دستیابی به خواسته‌ها است. همچنین در نظریه برابری^۲، هر فرد خصوصیات و قابلیت‌هایی را با خود به محیط اجتماعی می‌آورد. در مقابل هم انتظار مزایا و پاداش‌هایی را دارد که متناسب با توانایی‌هایش باشد. اگر این تناسب در جامعه فراهم شود، احساس رضایت و در نهایت، نشاط اجتماعی می‌کند (هزارجریبی و آستین افشان، ۱۳۸۸: ۱۲۹-۱۲۷؛ به نقل از سلیگمن، ۲۰۰۲: ۸). یکی از مهم‌ترین نظریات شناختی، تئوری مقایسه اجتماعی و محرومیت نسبی است. محرومیت نسبی^۳ به معنای تفاوت بین انتظارات و ارزیابی افراد نسبت به احتمال دسترسی به هدف است (مرادی و سعیدی پور، ۱۳۸۹). بر اساس دیدگاه محرومیت نسبی، فرد به مقایسه خود با افراد دیگر و گروه مرجع دست می‌زند و دوست دارد که شرایطی مشابه با آنها داشته باشد. اگر در نتیجه مقایسه برای فرد چنین پنداشتی به وجود آید که بر اساس میزان سرمایه‌گذاری و تلاش، پاداش و نتیجه‌ای که عایدش شده است در مقایسه با دیگران عادلانه و منصفانه نیست، دچار احساس محرومیت نسبی می‌شود. این امر به بروز نارضایتی و احساس کسالت و عدم شادکامی در سطح فردی و اجتماعی می‌انجامد (حسینی امین و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۳۶؛ به نقل

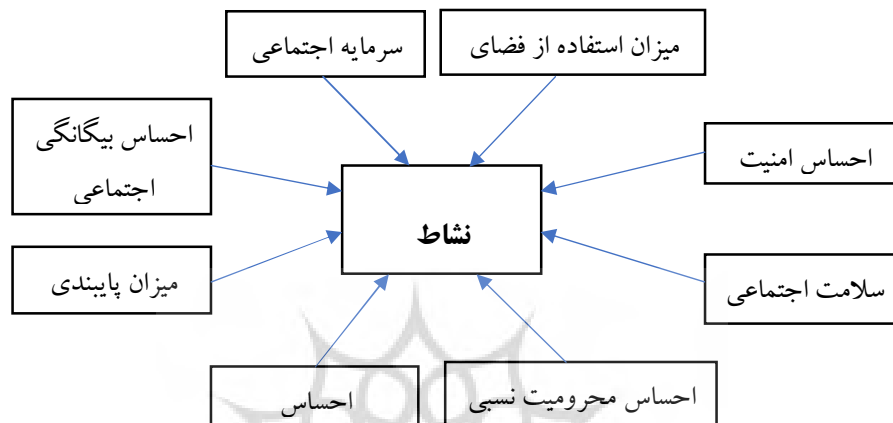
-
1. Desire Theory
  2. Equal Theory
  3. Relative Deprivation

از گِر، (۱۳۷۹). بر اساس نظریه محرومیت نسبی عموماً انسان‌ها به مقایسه خود با دیگران می‌پردازند و وقتی در این رابطه، احساس فقر و بی‌عدالتی کنند، واکنش‌های شدید عاطفی (مانند تعویض شغل، کارشکنی و خودکشی و غیره) را انجام می‌دهند و وقتی این احساس به والا درجه خود برسد، به احساس تضاد اجتماعی می‌انجامد و تعارض‌های شدیدی را در پی دارد (رفیع پور، ۱۳۷۸: ۴۵). به اعتقاد مور^۱، احساس محرومیت نسبی شامل دو وجه به هم مرتبط است: اول، می‌بایستی افراد از وجود تفاوت بین خود و دیگران به واسطه فرایند مقایسه اجتماعی آگاهی یابند. و دوم، افراد بایستی ارزیابی کرده و قضاوت کنند که آیا وجود تفاوت موجه و مشروع است یا ناموجه و نامشروع (مور، ۲۰۰۳: ۵۲۳). از نظر دیویس و گِر، بی‌عدالتی اجتماعی، مهم‌ترین عامل بروز نارضایتی و گسست تعهد گروهی در سطوح مختلف اجتماعی، سازمان یا کلیت نظام سیاسی و اجتماعی است (مرادی و سعیدی پور، ۱۳۸۹: ۱۷۱).

برخی نظریات جامعه‌شناسی هم، نشاط را در ارتباط با نظام‌های چهارگانه، یعنی نظام اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی مطرح می‌کنند. طبق این دیدگاه، چنانچه هریک از چهار نظام اصلی جامعه، پاسخگوی مؤثر علایق افضل (علایق معیشتی، امنیتی، معاشرتی و شناختی) فرد و جامعه باشد، نوعی احساس مثبت ایجاد می‌کند که زمینه‌ساز نشاط افراد است؛ یعنی کارکرد صحیح حوزه اقتصادی تولید احساس بهبودی و آسایش است. همین‌طور حوزه‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی هریک به ترتیب منشأ بروز احساس عدالت و امنیت، احساس همبستگی اجتماعی و احساس عزت و احترام می‌شوند (بخارایی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۷-۱۸، به نقل از چلبی و موسوی، ۱۳۸۷: ۴۸).

مدل و فرضیه‌ها

به منظور روشن شدن ارتباط متغیرها با یکدیگر، مدل تحقیق در شکل زیر ارائه شده است:

شکل ۱- مدل تحقیق

- با توجه به مدل تحقیق، فرضیه‌های پژوهشی به شرح زیر تدوین شد:
- بین احساس امنیت و نشاط اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد.
  - بین سلامت اجتماعی و نشاط اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد.
  - بین احساس بی‌عدالتی و نشاط اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد.
  - بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد.
  - بین احساس محرومیت نسبی و نشاط اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد.
  - بین میزان استفاده از فضای مجازی و نشاط اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد.
  - بین بیگانگی اجتماعی و نشاط اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد.
  - بین پایداری دینی و نشاط اجتماعی دانشجویان رابطه وجود دارد.
  - بین نشاط اجتماعی دانشجویان بر حسب عوامل زمینه‌ای (جنس، سن، وضعیت تأهل) آن‌ها تفاوت وجود دارد.

تعریف مفاهیم

نشاط اجتماعی

احساس نشاط به احساس مثبت فرد و رضایت خاطر او از زندگی مربوط می‌شود (کار^۱، ۲۰۰۴: ۷۹). در این تحقیق نشاط اجتماعی در سه بعد احساسی (عاطفی)، شناختی و اجتماعی سنجیده شد. در تهیه برخی گویه‌ها، از گویه‌های پرسشنامه نشاط آکسفورد (OHI) استفاده شد، اما تغییراتی بر روی گویه‌ها، متناسب با شرایط جامعه آماری، اعمال شد. بعد احساسی یا عاطفی، خلق‌وخوهای مثبت و خوشایند افراد را شامل می‌شود. بعد شناختی نوعی تفکر و پردازش اطلاعات را دربر می‌گیرد و به ارزیابی مثبت افراد از زندگی منجر می‌شود. بعد اجتماعی هم بیان‌کننده گسترش روابط اجتماعی فرد با دیگران و به دنبال آن افزایش حمایت اجتماعی است. این جزء از نشاط، گرایش‌ها و تمایل‌های فرد نسبت به اجتماع، مانند علاقه به انسان‌های دیگر و تأثیرگذاری مثبت بر آنها را شامل می‌شود (ربانی و همکاران، ۱۳۸۶: ۴۹).

احساس امنیت

احساس امنیت^۲ به مفهوم احساس آرامش خاطر و نداشتن ترس و نگرانی در عرصه‌های اجتماعی و فرهنگی می‌باشد (کمالی، ۱۳۹۰: ۵۷). در این پژوهش احساس امنیت در ابعاد اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی مورد بررسی قرار گرفت.

سلامت اجتماعی^۳

از نظر کیز^۴ سلامت اجتماعی، چگونگی ارزیابی فرد از عملکردش در برابر اجتماع است. به عبارت دیگر از نظر او سلامت اجتماعی عبارت است از: چگونگی ارزیابی و شناخت فرد از عملکردش در اجتماع و کیفیت روابطش با افراد دیگر، نزدیکان و

-
1. Carr
  2. Security Feeling
  3. Social Health
  4. Keyes

بررسی برخی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی دانشجویان...، گودرزی و جوادی | ۱۷۷

گروه‌های اجتماعی که عضوی از آن‌هاست. برای عملیاتی کردن این متغیر از پرسشنامه سلامت اجتماعی کیز که شامل پنج مؤلفه انسجام اجتماعی^۱، پذیرش اجتماعی^۲، سهم داشت اجتماعی^۳، انطباق اجتماعی^۴ و شکوفایی اجتماعی^۵ است، استفاده شد.

احساس بی‌عدالتی^۶

عدالت اجتماعی یعنی با هر یک از افراد جامعه به گونه‌ای رفتار شود که مستحق آن است و در جایی قرار گیرد که سزاوار آن است (نوابخش، ۱۳۹۰). احساس بی‌عدالتی یعنی نگرش فرد نسبت به اینکه با او به گونه‌ای رفتار می‌شود که مستحق آن نیست و در جایی قرار گرفته که سزاوار آن نیست. احساس بی‌عدالتی در ابعاد اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی موردسنجش قرار گرفت. مانند احساس بی‌عدالتی در توزیع ثروت، قدرت و منزلت در جامعه، احساس بی‌عدالتی در استخدام، در حقوق، در یکسان اجرا نشدن قوانین و...

سرمایه اجتماعی^۷

منظور از سرمایه اجتماعی، سرمایه و منابعی است که افراد و گروه‌ها از طریق پیوند و ارتباطات با یکدیگر می‌توانند به دست آورند (قدیمی، ۱۳۸۶: ۱۴۵). سرمایه اجتماعی در دو بعد اعتماد^۸ (عمومی، نهادی) و مشارکت^۹ (رسمی، غیررسمی) سنجیده شد.

1. Social Integration
2. Social Acceptance
3. Social Contribution
4. Social Coherence
5. Social Actualization
6. Feeling of Injustice
7. Social Capital
8. Trust
9. Participation

احساس محرومیت نسبی^۱

احساس محرومیت از اختلاف بین آنچه فرد می‌خواهد و انتظار دارد، با آنچه به دست می‌آورد و همچنین در مقایسه با دیگرانی که شرایط خود را با آن‌ها مقایسه می‌کند به دست می‌آید (هزارجریبی و صفری شالی، ۱۳۸۹: ۵۰؛ به نقل از کوهن، ۱۳۸۳). برای عملیاتی کردن این متغیر از پاسخگو خواسته شد که وضعیت خود و خانواده‌اش را از لحاظ درآمد، وضع زندگی، تفریحات، محل زندگی، اتومبیل، مسکن و... با وضعیت مورد انتظار خود مقایسه نماید.

احساس بیگانگی اجتماعی^۲

احساس بیگانگی اجتماعی به معنای احساس بی‌زاری از جامعه و فرهنگ اجتماع یا عدم پذیرش و تعلق کنشگر به ارزش‌های هنجاری و اخلاقی نظام اجتماعی است (ادهمی، ۱۳۹۷: ۱۵). این متغیر با استفاده از گویه‌های احساس عدم تسلط بر زندگی، احساس ناتوانی در برخورد با معضلات زندگی، گرایش به تنهایی و دوری از دوستان، احساس بی‌ارزش بودن خود در زندگی، احساس بی‌معنایی دنیا، بدبینی نسبت به آینده جامعه و تنفر داشتن از شرایط حاکم در زندگی عملیاتی گردید.

پایبندی دینی^۳

به رفتار دینی در قبال باورها و اعتقادات اشاره دارد. این مفهوم بیانگر کیفیت رفتاری است که شخص دیندار با آن تعریف می‌شود (غلام زاده بهبهانی، ۱۳۸۵: ۳۷). به عبارت دیگر به التزام ذهنی (اعتقادات دینی) و عینی (اعمال) به باورهای دینی گفته می‌شود. به تبعیت از مدل گلارک و استارک پایبندی دینی در چهار بعد اعتقادی، تجربی، مناسکی و پیامدی سنجیده شد.

-
1. Feeling of Relative Deprivation
  2. Feeling of Social Alienation
  3. Religious Adherence

مقوله‌بندی متغیرها، بر اساس دامنه ممکن نمرات و طیف پنج‌قسمتی لیکرت (خیلی کم، کم، تا حدودی، زیاد و خیلی زیاد) صورت گرفته است.

روش‌شناسی

روش بکار رفته در این تحقیق، روش توصیفی از نوع پیمایشی مقطعی^۱ بوده است. سطح تحلیل تحقیق، سطح خرد و واحد تحلیل^۲، فرد است. جامعه آماری تحقیق عبارت است از کلیه دانشجویان پیام نور استان همدان که تعداد آنها طبق در سال ۱۴۰۱ برابر با ۷۵۰۰ نفر می‌باشند، که تعداد ۴۰۰ از آنها به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه بود. برای نمونه‌گیری، از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب به تفکیک جنس، رشته و مقطع تحصیلی (کارشناسی و کارشناسی ارشد) استفاده شد. به این ترتیب که ابتدا متناسب با جمعیت هریک از گروه‌های تحصیلی، چند رشته به‌طور تصادفی انتخاب و سپس متناسب با جمعیت رشته‌های انتخابی، حجم نمونه برای هر مقطع تحصیلی و جنس دانشجویان برآورد شد.^۳ برای تأمین روایی صوری پرسشنامه، گویه‌ها و سؤال‌های پرسشنامه پس از تدوین در اختیار متخصصان سنجش و اندازه‌گیری قرار گرفت و از نظرهای آن‌ها در ساخت پرسشنامه استفاده شد. در این پژوهش برای سنجش میزان پایایی (قابلیت اعتماد)^۴ پرسشنامه با یک آزمون مقدماتی^۵ تعداد ۳۰ پرسشنامه با تعدادی از نمونه‌ها به‌طور تصادفی تکمیل گردید. پس از اتمام کار به بررسی پایایی سؤال‌های پرسشنامه بر اساس ضریب آلفای کرونباخ^۶ پرداخته شد که نتایج آن در جدول ذیل ارائه شده است:

1. Cross Sectional Survey
2. Unit of Analysis
۳. آمار دانشجویان به تفکیک جنس، رشته و مقطع تحصیلی، از اداره خدمات آموزشی پیام نور استان همدان اخذ گردید.
4. Reliability
5. Pretest
6. Cronbachs coefficient alpha

جدول ۱- مقدار آلفای کرونباخ متغیرهای تحقیق

متغیر	مقدار آلفای کرونباخ
نشاط اجتماعی	۰/۸۸۰
احساس بیگانگی اجتماعی	۰/۷۹۰
احساس بی‌عدالتی	۰/۸۳۵
سلامت اجتماعی	۰/۷۴۵
سرمایه اجتماعی	۰/۷۸۲
احساس محرومیت نسبی	۰/۸۶۰
میزان پایبندی دینی	۰/۷۲۰
احساس امنیت	۰/۸۱۱

یافته‌های پژوهش

۵۵/۳ درصد پاسخگویان زن و ۴۴/۷ درصد مرد بوده‌اند، همچنین ۵۷/۵ درصد مجرد، ۴۲/۵ درصد متأهل بوده‌اند. میانگین سن پاسخگویان ۲۷ سال و میانگین میزان استفاده دانشجویان از فضای مجازی در هفته ۱۷/۵ ساعت بوده است. ۵۳/۷ درصد پاسخگویان دارای نشاط اجتماعی کم یا خیلی کم، ۳۲/۳ درصد تا حدودی و ۱۴ درصد دارای نشاط اجتماعی زیاد بوده‌اند. همچنین میانگین نشاط اجتماعی دانشجویان ۲/۳۱ (از دامنه ۱ تا ۵) بوده است. سایر اطلاعات در جدول زیر ارائه شده است:

جدول ۲- جدول توزیع درصد فراوانی و میانگین متغیرهای مستقل پژوهش

متغیر	خیلی کم	کم	تا حدودی	زیاد	خیلی زیاد	میانگین
نشاط اجتماعی	۲۹	۲۴/۷	۳۲/۳	۱۴	۰	۲/۳۱
سلامت اجتماعی	۶/۷	۱۰/۳	۳۰/۵	۵۱/۷	۰/۸	۳/۲۹
احساس امنیت	۳۲/۲	۱۷/۸	۱۰/۸	۱۸	۲۱/۲	۲/۷۸
احساس بی عدالتی	۸/۸	۲۵/۳	۳۲/۳	۱۸	۱۵/۸	۳/۰۶
سرمایه اجتماعی	۲۳/۸	۵۶/۷	۱۴/۲	۳/۳	۲	۲/۰۳
محرومیت نسبی	۳/۵	۲۶/۲	۴۶	۹/۵	۱۴/۸	۳/۰۵
بیگانگی اجتماعی	۱۸/۷	۳۶/۲	۱۱/۸	۱۵/۸	۱۷/۵	۲/۷۷
پایبندی دینی	۷/۵	۲۲/۸	۱۶/۵	۲۳/۵	۲۹/۷	۳/۴۵

یافته‌ها نشان می‌دهند که ضریب همبستگی بین دو متغیر سلامت اجتماعی و نشاط اجتماعی معادل ۰/۱۸۱ است. نسبت F هم برابر با ۱۳/۴۶۳ می‌باشد که از نظر آماری معنی‌دار می‌باشد. بنابراین فرضیه مورد نظر تأیید می‌شود. ضریب تعیین بین این دو متغیر هم معادل ۰/۰۳۳ است. یعنی تقریباً سه‌صدم از واریانس متغیر نشاط اجتماعی ناشی از سلامت اجتماعی پاسخگویان است. یافته‌ها نشان می‌دهند که ضریب همبستگی بین دو متغیر احساس امنیت و نشاط اجتماعی معادل ۰/۲۹۴ است. نسبت F نیز برابر با ۳۷/۵۷۲ می‌باشد که از نظر آماری معنی‌دار می‌باشد. ضریب تعیین بین این دو متغیر هم معادل ۰/۰۸۶ است. یعنی تقریباً هشت‌صدم از واریانس متغیر نشاط اجتماعی ناشی از احساس امنیت پاسخگویان است. یافته‌ها نشان می‌دهند که ضریب همبستگی بین دو متغیر احساس بی‌عدالتی و نشاط اجتماعی معادل ۰/۱۴۶- است. ضریب تعیین بین این دو متغیر هم معادل ۰/۰۲۱ است، یعنی تقریباً دو‌صدم از واریانس متغیر نشاط اجتماعی ناشی از بی‌عدالتی پاسخگویان است. نسبت F هم برابر با ۸/۷۰۳ می‌باشد که از نظر آماری معنی‌دار می‌باشد.

ضریب همبستگی بین دو متغیر سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی معادل $0/253$ و ضریب تعیین بین این دو متغیر هم معادل $0/064$ است. یعنی تقریباً شش صدم از واریانس متغیر نشاط اجتماعی، ناشی از سرمایه اجتماعی پاسخگویان است. نسبت F هم برابر با $27/140$ می‌باشد که از نظر آماری معنی‌دار می‌باشد. یافته‌ها نشان می‌دهند که ضریب همبستگی بین دو متغیر احساس محرومیت نسبی و نشاط اجتماعی معادل $0/387$ - است. ضریب تعیین بین این دو متغیر هم معادل $0/15$ است، یعنی تقریباً پانزدهم صدم از واریانس متغیر نشاط اجتماعی ناشی از احساس محرومیت نسبی پاسخگویان است. نسبت F هم برابر با $70/314$ می‌باشد که از نظر آماری معنی‌دار می‌باشد.

ضریب همبستگی بین دو متغیر احساس بیگانگی اجتماعی و نشاط اجتماعی معادل $0/172$ - و ضریب تعیین بین این دو متغیر هم معادل $0/030$ است. یعنی تقریباً سه صدم از واریانس متغیر نشاط اجتماعی ناشی از احساس بیگانگی اجتماعی پاسخگویان است. نسبت F هم برابر با $12/204$ می‌باشد که از نظر آماری معنی‌دار می‌باشد. یافته‌ها نشان می‌دهند که ضریب همبستگی بین دو متغیر میزان پایبندی دینی و نشاط اجتماعی معادل $0/162$ است. ضریب تعیین بین این دو متغیر هم معادل $0/026$ است، یعنی تقریباً دو صدم از واریانس متغیر نشاط اجتماعی ناشی از پایبندی دینی پاسخگویان است. نسبت F نیز برابر با $10/703$ می‌باشد که از نظر آماری معنی‌دار می‌باشد. ضریب همبستگی بین دو متغیر میزان استفاده از فضای مجازی و نشاط اجتماعی معادل $0/104$ - و ضریب تعیین بین این دو متغیر هم معادل $0/011$ است. یعنی تقریباً یک صدم از واریانس متغیر نشاط اجتماعی، ناشی از میزان استفاده دانشجویان از فضای مجازی است. نسبت F هم برابر با $4/364$ می‌باشد که از نظر آماری معنی‌دار می‌باشد. یافته‌ها بیانگر آن هستند که ضریب همبستگی بین دو متغیر سن و نشاط اجتماعی معادل $0/037$ و نسبت F نیز برابر با $0/535$ می‌باشد که از نظر آماری معنی‌دار نمی‌باشند.

جدول ۳- ضرایب رگرسیون بین متغیرهای مستقل تحقیق با نشاط اجتماعی

متغیر	ضریب بتا	ضریب پیرسون	ضریب تعیین	آماره F	سطح معنی داری
سلامت اجتماعی	۰/۱۸۱	۰/۱۸۱	۰/۰۳۳	۱۳/۴۶۳	۰/۰۰۰
احساس امنیت	۰/۲۹۴	۰/۲۹۴	۰/۰۸۶	۳۷/۵۷۲	۰/۰۰۰
احساس بی عدالتی	-۰/۱۴۶	-۰/۱۴۶	۰/۰۲۱	۸۷۰/۳	۰/۰۰۳
سرمایه اجتماعی	۰/۲۵۳	۰/۲۵۳	۰/۰۶۴	۲۷/۱۴۰	۰/۰۰۰
احساس محرومیت نسبی	-۰/۳۸۷	-۰/۳۸۷	۰/۱۵۰	۷۰/۳۱۴	۰/۰۰۰
احساس بیگانگی اجتماعی	-۰/۱۷۲	-۰/۱۷۲	۰/۰۳۰	۱۲/۲۰۴	۰/۰۰۱
میزان پایبندی دینی	۰/۱۶۲	۰/۱۶۲	۰/۰۲۶	۱۰/۷۰۳	۰/۰۰۱
میزان استفاده از فضای مجازی	-۰/۱۰۴	-۰/۱۰۴	۰/۰۱۱	۴/۳۶۴	۰/۰۳۷
سن	۰/۰۳۷	۰/۰۳۷	۰/۰۰۱	۰/۵۳۵	۰/۴۶۵

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند میانگین نشاط اجتماعی دانشجویان مجرد ۲/۵۵ و میانگین دانشجویان متأهل ۱/۹۸ (از دامنه ۱-۵) بوده است. سطح معنی داری و مقادیر t ؛ $(000/0=Sig)$ ؛ $t= ۵/۴۱۱$ بیانگر آن است که تفاوت نشاط اجتماعی بر حسب وضعیت تأهل پاسخگویان از لحاظ آماری معنی دار است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند میانگین نشاط اجتماعی دانشجویان زن ۲/۴۹ و میانگین نشاط اجتماعی دانشجویان مرد ۲/۰۸ (از دامنه ۱-۵) بوده است. سطح معنی داری و مقادیر t ؛ $(000/0=Sig)$ ؛ $t= ۳/۶۶۲$ بیانگر آن است که تفاوت نشاط اجتماعی بر حسب جنس دانشجویان از لحاظ آماری معنی دار است.

در بخش تحلیل چند متغیری، متغیرهای احساس امنیت، سلامت اجتماعی، احساس محرومیت نسبی، احساس بی عدالتی، سرمایه اجتماعی، احساس بیگانگی اجتماعی، میزان پایبندی دینی، میزان استفاده از فضای مجازی، به همراه دو متغیر اسمی جنس و وضعیت تأهل که به صورت متغیرهای تصنعی^۱ با کدهای ۰ و ۱ تعریف شده بودند، وارد معادله

1. Dummy Variables

رگرسیون شدند. نتایج رگرسیون چندگانه هم نشان می‌دهد که متغیرهای وارد شده در معادله رگرسیون چندگانه، مجموعاً ۰/۲۸ از واریانس متغیر نشاط اجتماعی دانشجویان را تبیین نمودند.

جدول ۴- خلاصه مدل متغیرهای پژوهش

ضریب همبستگی پیرسون	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای استاندارد برآورد	آماره
۰/۵۳۹	۰/۲۹۰	۰/۲۸۱	۱۷/۲۲۳۶۶	۱/۸۸۴

جدول ۵- جدول تحلیل واریانس متغیرهای پژوهش

مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	نسبت F	سطح معنی داری
۴۷۷۹۹/۳۰۲	۵	۹۵۵۹/۸۶۰	۳۲/۲۲۶	۰۰۰/۰
۱۱۶۸۸۱/۸۵۸	۳۹۴	۲۹۶/۶۵۴		
۱۶۴۶۸۱/۱۶۰	۳۹۹			
				رگرسیون
				باقیمانده
				کل

در رگرسیون چندگانه از روش گام به گام^۱ استفاده شد. در این روش، تمامی متغیرهای مستقل وارد مدل می‌شوند و آن متغیرهای مستقلی که تأثیر چندانی بر متغیر وابسته ندارند، از مدل حذف می‌شوند. بعد از ورود متغیرهای تحقیق به معادله رگرسیون چندگانه، فقط متغیرهای احساس محرومیت نسبی، وضعیت تأهل، احساس امنیت، سرمایه اجتماعی و میزان استفاده از فضای مجازی در معادله رگرسیون باقی ماندند و بقیه متغیرهای مستقل به دلیل داشتن واریانس مشترک از معادله رگرسیون حذف شدند. یافته‌ها نشان می‌دهد که مهم‌ترین متغیر مستقل در تبیین متغیر وابسته، متغیر احساس محرومیت نسبی است.

جدول ۶- خروجی تحلیل رگرسیون چندگانه بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته نشاط اجتماعی

نشاط اجتماعی	ضریب B	خطای استاندارد	ضریب بتا	آماره t	سطح معنی داری
عرض از مبدأ	۸۸/۹۹۵	۹/۱۳۸	.....	۹/۷۳۹	۰۰۰/۰
احساس محرومیت نسبی (x_1)	-۱/۵۸۶	۰/۲۱۶	-۰/۳۹۳	-۷/۳۳۵	۰۰۰/۰
وضعیت تأهل (x_2)	۹/۶۲۹	۱/۷۴۸	۰/۲۳۵	۵/۵۰۹	۰۰۰/۰
احساس امنیت (x_3)	۰/۴۰۰	۰/۰۸۹	۰/۱۹۷	۴/۴۸۹	۰۰۰/۰
سرمایه اجتماعی (x_4)	۰/۶۱۱	۰/۱۹۰	۰/۱۴۴	۳/۲۲۳	۰/۰۰۱
استفاده از فضای مجازی (x_5)	-۰/۸۹۶	۰/۲۸۷	-۰/۱۶۳	-۳/۱۲۸	۰/۰۰۲

بحث و نتیجه گیری

یکی از ویژگی‌های اساسی جوامع توسعه یافته، نشاط اجتماعی است. اگرچه پژوهش‌های زیادی در مورد نشاط اجتماعی انجام شده است، اما پژوهش‌های اندکی در مورد نشاط اجتماعی دانشجویان صورت گرفته است. بنابراین، در تحقیق حاضر سعی گردید به بررسی عوامل مؤثر در نشاط اجتماعی دانشجویان پرداخته شود. یافته‌های تحقیق نشان داد ۵۳/۷ درصد پاسخگویان دارای نشاط اجتماعی کم یا خیلی کم، ۳۲/۳ درصد تا حدودی و ۱۴ درصد دارای نشاط اجتماعی زیاد بوده‌اند. میانگین نشاط اجتماعی دانشجویان نیز ۲/۳۱ (از دامنه ۱ تا ۵) بوده است. این یافته همسو با یافته‌های خادمیان و فرجی (۱۳۹۱) و هزارجریبی و مرادی (۱۳۹۳) نشان می‌دهد نشاط اجتماعی پاسخگویان در وضعیت مطلوبی قرار ندارد.

نتایج تحقیق نشان داد میانگین نشاط افراد مجرد ۲/۵۵ و میانگین نشاط افراد متأهل ۱/۹۸ بوده که این تفاوت معنی دار بوده است. این نتیجه همسو با یافته‌های خادمیان و فرجی (۱۳۹۱)، حیاتی (۱۴۰۰) و مغایر با نتایج هزارجریبی و مرادی (۱۳۹۳) بوده است. در توجیه این نتیجه باید گفت تورم اقتصادی و مشکلات ناشی از آن به افراد متأهل فشار زیادی را وارد کرده است و باعث کاهش نشاط آنها می‌شود. افراد متأهل از یک طرف به دلیل

مشکلات اقتصادی، فشارهای روانی و اجتماعی خاصی را تجربه می‌کنند که در افراد مجرد این فشارها کمتر وجود دارد و از طرف دیگر ناچار هستند برای جبران هزینه‌های ناشی از تورم در جامعه، وقت کمتری را به تفریح و فراغت اختصاص دهند و زمان بیشتری را به فعالیت‌های درآمدزا اختصاص می‌دهند. همچنین افراد مجرد دارای مسئولیت، درگیری و مشکلات کمتری در زندگی هستند و این خود می‌تواند در افزایش نشاط اجتماعی آن‌ها مؤثر باشد.

یافته‌های پژوهش همسو با نتایج اینگلهارت (۲۰۰۰) و مغایر با نتایج خادمیان و فرجی (۱۳۹۱)، هزارجریبی و مرادی (۱۳۹۳)، رادان (۱۳۹۵) و حیاتی (۱۴۰۰) نشان داد میانگین نشاط اجتماعی دانشجویان زن (۲/۴۹) با میانگین نشاط اجتماعی دانشجویان مرد (۲/۰۸) تفاوت معنی‌داری وجود دارد. این مسئله شاید متأثر از آن باشد که در جامعه ما مسئولیت معاش و تأمین زندگی بیشتر متوجه مردان است و این مسئله موجب اعمال فشارهای روانی بیشتری بر مردان شده و در نتیجه باعث پایین آمدن میزان نشاط آنها می‌شود. نتایج پژوهش بیانگر آن است که بین سن و نشاط اجتماعی دانشجویان رابطه وجود نداشته است. این نتیجه همسو با یافته‌های اینگلهارت (۲۰۰۰) و مغایر با نتایج هزارجریبی و مرادی (۱۳۹۳) و افشانی (۱۳۹۴) است.

نتایج پژوهش هماهنگ با یافته‌های هزارجریبی و مرادی (۱۳۹۳) و رادان (۱۳۹۵) نشان داد بین دو متغیر احساس امنیت و نشاط اجتماعی رابطه مثبت وجود دارد. لازمه رسیدن به جامعه‌ای بانشاط به ویژه از نظر اجتماعی، وجود امنیت اجتماعی در بعد عینی و ذهنی در جامعه می‌باشد. احساس امنیت یا عدم امنیت توسط اجتماع انتقال پیدا می‌کند و زمانی که این احساس به درستی انتقال پیدا کند، افراد جامعه از نشاط اجتماعی برخوردار می‌شوند. نتایج نشان داد بین سلامت اجتماعی و نشاط اجتماعی رابطه مثبت و بین متغیر احساس بی‌عدالتی و نشاط اجتماعی رابطه معکوس وجود دارد.

بر طبق نتایج پژوهش بین دو متغیر سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی رابطه مثبت وجود دارد. این نتیجه با یافته‌های خادمیان و فرجی (۱۳۹۱)، هزارجریبی و مرادی (۱۳۹۳)،

رادان (۱۳۹۸) و یاماوکا (۲۰۰۸) که گزارش کردند بین سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد، همسو است. افرادی که از نظر روابط اجتماعی مهارت بیشتری دارند و بهتر می‌توانند با مردم رابطه برقرار کنند، نسبت به افرادی که از نظر روابط اجتماعی مطلوبی ندارند، بانشاط‌تر هستند. نتایج پژوهش هماهنگ با یافته‌های رادان (۱۳۹۵) نشان داد بین متغیر احساس محرومیت نسبی و نشاط اجتماعی رابطه معکوس وجود دارد. نابرابری‌های چه از نوع ذاتی (نابرابری جنسی، قومی و...) و چه از نوع ساختگی (گروه‌های درآمدی و سیاسی و...)، احساس محرومیت را افزایش می‌دهد. بنابراین احساس محرومیت نسبی هنگامی بوجود می‌آید که در راه رسیدن فرد به اهداف و خواسته‌هایشان مانعی وجود داشته باشد. احساس محرومیت نسبی موجب بروز نارضایتی و در نتیجه کاهش نشاط در افراد می‌گردد.

یافته‌های پژوهش نشان داد بین میزان استفاده از فضای مجازی و نشاط اجتماعی رابطه معکوس وجود دارد. فضای مجازی هرچند دامنه ارتباطات و تعداد افراد مرتبط را افزایش می‌دهد، اما چون کیفیت روابط مبتنی بر اعتماد را کاهش می‌دهد، سبب تضعیف نشاط اجتماعی می‌شود. همچنین فضای مجازی می‌تواند ناامیدی، هراس و اضطراب مضاعفی تولید را افزایش دهند. فضای مجازی وقتی بدون آگاهی از شیوه استفاده، به دست شهروندانی می‌افتد که تنها برای شهرت یا قدرت، هر خبر و تحلیلی را در آن منتشر می‌کنند بدون آنکه دقت کنند که چه آسیبی به روح و روان مردم می‌زند، می‌تواند نشاط اجتماعی را کاهش دهد (موسوی اصل و دیگران، ۱۳۹۸).

نتایج پژوهش بیانگر آن است که بین دو متغیر احساس بیگانگی اجتماعی و نشاط اجتماعی رابطه معکوس وجود داشته است. این نتیجه با یافته‌های رادان (۱۳۹۵) و نظریه سیمن همسو است. بیگانگی اجتماعی در جامعه امروز همه‌جانبه است. می‌توان استدلال کرد فردی که از اجتماع بیگانه شود، نمی‌تواند با هنجارها و معیارهای اجتماعی سازگاری یابد و خود را عضو مهمی از اجتماع بداند و در نهایت نشاط اجتماعی او کاهش می‌یابد.

نتایج نشان داد بین دو متغیر میزان پایبندی دینی و نشاط اجتماعی رابطه مثبت وجود دارد. این نتیجه با یافته‌های هزارجریبی و مرادی (۱۳۹۳)، شریف‌زاده و همکاران (۱۳۹۶)، حاجی زاده میمنندی و ترکان (۱۳۹۴)، هیلز و آرگایل (۲۰۰۰)، بیرد و همکاران (۲۰۰۰) و شارما و ماله هوتر (۲۰۱۰) مطابقت دارد. باورهای مذهبی با تبیین همه‌جانبه‌ای که از حیات و مجموعه هستی برای دینداران فراهم می‌کنند و آرامش خاطری که برای معتقدان به همراه می‌آورند، بسیاری از احساسات منفی را از بین برده و روحیه نشاط و شادی را افزایش می‌دهند. آموزه‌های دینی با تأکید بر خواست و مشیت پروردگار، گذرا و فانی بودن زندگی (و به تبع مشکلات)، منع یاس و نومیدی و نسبت دادن آن به شیطان، امیدواری به رحمت و لطف خداوند و ده‌ها آموزه عملی دیگر، علاوه بر آنکه تحمل مشکلات را برای فرد مؤمن آسان می‌کنند، همواره او را به آینده امیدوار و خوش‌بین نگه داشته و از این طریق نشاط و شادکامی او را افزایش می‌دهند (هزارجریبی و مرادی، ۱۳۹۳: ۲۳-۲۲). همچنین دین احساس تعلق و دل‌بستگی اجتماعی فرد را افزایش می‌دهد، شبکه تعاملات اجتماعی او را وسعت می‌بخشد و از این طریق باعث افزایش نشاط در فرد می‌شود.

تعارض منافع

تعارض منافی نداریم.

سپاسگزاری

از کسانی که ما را در انجام این پژوهش یاری رسانده‌اند، سپاسگزاریم.

ORCID

Saeid Goudarzi

<http://orcid.org/>

Ali Mohammad Javadi

<http://orcid.org/0000-0001-5144-9383>

منابع

- ادهمی، جمال. (۱۳۹۷)، «عوامل مؤثر بر بیگانگی اجتماعی و فرهنگی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج»، *مجله مسائل اجتماعی ایران*، سال نهم، شماره ۱: ۵-۲۷.
- ارجمند سیاهپوش، اسحق؛ رضاپور، داریوش و حسن پور افرینه، خدیجه. (۱۳۹۷)، «بررسی میزان نشاط اجتماعی نوجوانان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) شهر پلدختر و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن»، *فصلنامه توسعه اجتماعی (توسعه انسانی سابق)*، دوره سیزدهم، شماره ۲: ۱۴۱-۱۶۲.
- ازکمپ، استوارت. (۱۳۷۳)، *روانشناسی اجتماعی کاربردی*، ترجمه: فرهاد ماهر، مشهد: معاونت فرهنگی آستان قدس رضوی.
- افشانی، سید علیرضا. (۱۳۹۴)، «بررسی میزان نشاط اجتماعی در بین جوانان یزدی و عوامل مرتبط با آن»، *تحلیل اجتماعی: نظم و نابرابری اجتماعی*، دوره هفتم، شماره ۲: ۱-۲۷.
- اینگلهارت، رونالد. (۱۳۷۳)، *تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی*، ترجمه: مریم وتر، تهران: انتشارات کویر.
- بخارایی، احمد؛ شربتیان، محمدحسن و طوافی، پویا. (۱۳۹۴)، «مطالعه جامعه‌شناختی رابطه نشاط با سلامت اجتماعی (جوانان ۱۸ تا ۳۰ سال شهرستان ملایر)»، *فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، دوره بیست و هفتم، شماره ۲۵: ۱-۳۹.
- چلبی، مسعود و موسوی، محسن. (۱۳۸۷)، «بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر شادمانی»، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، سال نهم، شماره ۱ و ۲: ۳۴-۵۷.
- حاجی‌زاده میمنندی، مسعود و ترکان، رحمت‌اله. (۱۳۹۴)، «بررسی میزان و عوامل فرهنگی- اجتماعی مرتبط با نشاط اجتماعی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه یزد)»، *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، سال پنجم، شماره ۱۶: ۵۹-۸۶.
- حسینی امین، نرگس؛ سیدمیرزایی، محمد و ادریسی، افسانه. (۱۳۹۶)، «عوامل اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر کیفیت زندگی شهروندان تهرانی»، *فصلنامه رفاه اجتماعی*، سال هفدهم، شماره ۶۶: ۲۲۳-۲۵۳.
- حیاتی، صفر. (۱۴۰۰)، «همکنشی بین نشاط اجتماعی و هویت، محور توسعه انسانی: پژوهشی پیمایشی»، *دوفصلنامه جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه*، سال دهم، شماره ۱: ۱۸۳-۲۱۳.

- خادمیان، طلیعه و فرجی، طوبی. (۱۳۹۱)، «عوامل اجتماعی مؤثر در نشاط اجتماعی دانشجویان»، *مطالعات جامعه‌شناختی ایران*، دوره دوم، شماره ۵: ۱۹-۳۸.
- رادان، فاطمه. (۱۳۹۵)، «مقایسه میزان نشاط اجتماعی دانشجویان زن دانشگاه پیام نور و آزاد اسلامی شهر ساوه بر اساس برخی از متغیرهای اجتماعی»، *مجله مدیریت فرهنگی*، سال دهم، شماره ۳۱: ۱-۱۴.
- رادان، فاطمه. (۱۳۹۸)، «پیش‌بینی نشاط اجتماعی بر اساس سرمایه اجتماعی دانشجویان زن»، *مدیریت سرمایه اجتماعی*، دوره ششم، شماره ۲: ۲۱۹-۲۳۶.
- ربانی، رسول؛ ربانی، علی؛ عابدی، محمدرضا و گنجی، محمد. (۱۳۸۶)، «فرهنگ و شادی: رویکردی نظری و تجربی در زندگی روزمره سرپرستان خانوار در شهر اصفهان»، *انجمن مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، شماره ۸: ۴۱-۷۸.
- رفیع پور، فرامرز. (۱۳۷۸)، *آنومی یا آشفتگی اجتماعی*، تهران: انتشارات سروش.
- سلامتی، رقیه و ابراهیم پور، داوود. (۱۳۹۵)، «بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و فرهنگی با میزان نشاط اجتماعی در بین کودکان و نوجوانان ۱۲-۱۸ سال مقیم مراکز تحت حضانت بهزیستی و کودکان و نوجوانان تحت حضانت اقوام»، *مطالعات جامعه‌شناسی*، سال هشتم، شماره ۳۲: ۷۳-۹۶.
- شریف‌زاده، حکیمه السادات؛ میرمحمد تبار، سید احمد و عدلی پور، صمد. (۱۳۹۶)، «بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی در ایران: فرا تحلیلی از تحقیقات موجود»، *راهبرد فرهنگ*، شماره ۴۰: ۱۵۹-۱۸۰.
- غلام زاده بهبهانی، شیرین. (۱۳۸۵)، *دینداری موازی: مطالعه دلالیل جامعه‌شناسانه پیدایش آن*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه الزهراء.
- عنبری، موسی (۱۳۹۱). *بررسی زمینه‌ها و راهکارهای ارتقاء نشاط اجتماعی در ایران*، مرکز مطالعات راهبردی شورای عالی انقلاب فرهنگ، کمیسیون اجتماعی دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- قدیمی، مهدی. (۱۳۸۶)، «پیمایشی در سنجش میزان برخورداری دانشجویان از سرمایه اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن»، *فصلنامه تخصصی جامعه‌شناسی*، دانشگاه آزاد اسلامی آشتیان، سال سوم، شماره ۱: ۱۴۵-۱۷۱.

بررسی برخی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی دانشجویان...، گودرزی و جوادی | ۱۹۱

- مرادی، گلمراد و سعیدی پور، بهمن. (۱۳۸۹)، «بررسی نقش محرومیت نسبی در ایجاد رفتارهای جمعی جوانان شهر کرمانشاه بر اساس نظریه تعامل‌گرایی بلومر»، *مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی*، دانشگاه فردوسی مشهد، سال هفتم، شماره ۲: ۱۶۳-۱۹۱.

- موسوی، مهدی. (۱۳۸۷)، *بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی در سطح خرد و کلان*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی.

- موسوی اصل، ماجده؛ منیخی نژاد، سها؛ محمدی، مرجان؛ اسلامی مجد، مریم؛ حسینی، نازی و ثابتی، ایمان. (۱۳۹۸)، تأثیر فضای مجازی بر سلامت اجتماعی و روانی دانش‌آموزان، پنجمین همایش بین‌المللی مدیریت، روانشناسی و علوم انسانی با رویکرد توسعه پایدار. - نوابخش، فرزاد. (۱۳۹۰)، «بررسی تأثیر احساس عدالت اجتماعی بر هویت ملی شهروندان سنی و شیعه مذهب قوم کرد (نمونه موردی شهر قروه)»، *فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، دوره هفتم، شماره ۳۲: ۱۴۴-۱۸۰.

- هزارجریبی، جعفر و مرادی، سجاد. (۱۳۹۳)، «نشاط اجتماعی و عوامل مرتبط با آن (مطالعه‌ای در بین دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی)»، *مطالعات ملی*، سال پانزدهم، شماره ۴: ۲۶-۳. - هزارجریبی، جعفر و آستین افشان، پروانه. (۱۳۸۸)، «بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی (با تأکید بر استان تهران)»، *فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی*، دوره دوم، شماره ۱: ۱۱۹-۱۴۶. - هزارجریبی، جعفر و صفری شالی، رضا. (۱۳۸۹)، «بررسی مفهوم شادکامی اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی در استان مرکزی)»، *فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، سال اول، شماره ۳: ۳۱-۷۲.

- Argyle, Michael. (2001). *The Psychology of Happiness*. London Routledge.
- Argyle, Michael., and Hills, Peter. (2000). Religious experiences and their relations with happiness and personality. *"The International Journal for the Psychology of Religion"*, 10 (3), 157-172.
- Byrd, Kevin. R, Lear, Delbert & Schwenka, Stacy, (2000). "Mysticism as a predictor of subjective well-being." *International Journal for the Psychology of Religion*, 10 (4), 259-269.

- Campbell, Angus. (1981). *The sense of well-being in America-Recent patterns and trends*, New York: McGraw-Hill.
- Carr, Alan. (2004). *Positive psychology*, Hove and New York: Brunner – Routledge.
- Easterlin, Richard. (2003). Explaining Happiness, *Inaugural Articles by members of the National Academy of Sciences*, PNAS, 100 (19), 11176 – 11183.
- Easterlin, Richard. (2004). *The Economics of Happiness*, Daedalus, 133 (2), 26 - 33.
- Helliwell, John; Layard, Richard and Sachs, Jeffrey. (2016). *World happiness report*. New York: sustainable development solutions network.
- Inglehart, Ronald and Wayne, E. Baker. (2000). Modernization: cultural change, and the persistence of Traditional values, " *American sociological Review*", 65 (1), 19-51.
- Moore, Dahlia. (2003). perception of sense of control, relative deprivation, and expectations of young Jews and Palestinians in Israel, " *The journal of social psychology*", 143 (4), 521-540.
- Sharma, A., Malhotra, D. (2010). Social-psychological correlates of happiness in adolescents, " *European journal of social science*", 12 (4), 651-662.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مجله برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی

استناد به این مقاله: گودرزی، سعید و جوادی، علی محمد. (۱۴۰۳). بررسی برخی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی دانشجویان (مورد مطالعه: دانشجویان پیام نور استان همدان). فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۱۵(۶۰)، ۱۶۳-۱۹۲.

Social Development and Welfare Planning Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.